

O‘ZBEK XALQINING MILLIY BOYLIGI

BOYTO‘RAYEV SIROJIDIN USMON O‘G‘LI*Denov tadbirkorlik va pedagogika institute o‘qituvchisi***RAHMONOV ABDUG‘ANI ILHOM O‘G‘LI****TOSHPULATOV ASLIDDIN SHAMSIDDIN O‘G‘LI****SAITOV RAMZIDDIN ZAYNIDDINOVICH***DTPI Pedagogika fakulteti**Jismoniy madaniyat ta‘lim yo‘nalishi talabalari:*

Annotatsiya. Maqolada tarixiy-madaniy boyliklar va ularga bo‘lgan munosabat, ma‘naviy va madaniy merosdan foydalanish, ularni asrab-avaylashga bo‘lgan munosabat, horijiy sayyohlarni jalb qilish muammolari yoritiladi.

Kalit so‘zlar: Tarixiy madaniy meros, etnoan‘ana, madaniyat, baxshichilik, milliy qadriyatlar, moddiy-madaniy meros ob‘yekt, milliy madaniyat, yodgorlik va obidalar, madaniy qiymatga ega bo‘lgan binolar.

Qadimgi Sharq falsafasida, urf-odati va turmush tarzida tarixiy madaniy merosni ezozlashkatta o‘rin tutadi. Ulug‘ alloma Konfuziy (er.avv. 531-479 yillar) fikricha: "Urf-odatlardan foydalanish kishilarni murosaga keltiradi. Qadimgi hukmdorlarning odatlari go‘zal edi. Ular o‘zlarining katta va kichik ishlarini urf-odatlarga muvofiq amalga oshirganlar. Mutafakkir "Urf- odatlar, ota-ona, ular merosi insonparvarlikka o‘rgatadi, insonparvar bo‘lmay boshqaruv bilan shug‘ullanib bo‘lmaydi", - degan fikrni ilgari suradi.

Abu Rayhon Beruniy "Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar" nomli ilk tarixiy-madaniy merosga oid ilmiy asarida shunday yozadi: "Mendan so‘ralgan savollarga olib keladigan sabablardan yaqinrog‘i o‘tmish millatlarning va ilgarigi voqealarni bilmoqdir. Chunki xabarlarning aksari o‘tmish millatlarning ahvollari, rasm va shariatlarining bayonidan iborat bo‘lib, uni bilmak aqliy narsaga suyanish, seziladigan narsalarga solishtirish bilangina bo‘lmay, balki kitob ahllarini va turli ra‘y egalariga asoslanishini talab etadi. Tarix isbotida ularning so‘z va ra‘ylarini bir-biriga solishtirish kerak bo‘ladi. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning sa‘y- harakati bilan etnoan‘analarimizdan unumli foydalanish va ularni jahonga yoyish maqsadida ko‘plab ishlar amalga oshirilmoqda. Masalan, "Sharq taronalari, xalqaro musiqa festivalini o‘tkazishga tayyorgarlik ko‘rish chora tadbirlari to‘g‘risida" (2019 yil 26 fevral), "Halqaro maqom san‘ati anjumani o‘tkazishga tayyorgarlik chora-tadbirlari to‘g‘risida" (2019 yil 26 fevral), "Halqaro hunarmandchilik festivalini o‘tkazib borishga oid chora-tadbirlar to‘g‘risida" (2019 yil 3-oktayabr), "O‘zbekiston Respublikasida zargarlik tarmog‘ini jadal rivojlantirish chora tadbirlari to‘g‘risida"

(2019 yil 18 may), "Halqaro baxshichilik fetsivalini o'tkazish to'g'risida" (2018 yil 1-noyabr) kabi Farmon va Qarorlarida tarixiy madaniy merosga mutloq yangicha e'tibor yaqqol ko'zga tashlanadi. Ularda tarixiy-madaniy meros "noyob va buyuk san'at", "tengsiz ma'naviy boylik" ekani ta'kidlanadi. "Mana shunday kasb va buyuk san'at, - deydi afsus bilan Sh.M.Mirziyoyev. -Bugungi kunda shunchaki madaniy yodgorlik namunasiga aylanib ko'p joylarda unutilib ketayotgani, himoya va muhofazaga muhtoj bo'lib turgani, bu ham davrimizning achchiq haqiqatidir. Shu sababli tengsiz madaniy boyligimiz bo'lmish mumtoz baxshilik san'atini, xalq ijodining nodir namunalarini asrab avaylash va rivojlantirish, uni kelgusi avlodlarga bezavol yetkazish jahondagi ilg'or fikrli olimlar va san'atkorlarning shuningdek davlat va jamoat arboblari, barcha madaniyat ahlining burchidir".

O'zbekiston Respublikasining yangi Konstitutsiyasiga ham "Davlat va jamiyat, milliy qadriyatlarni himoya qilish, o'zbek xalqi ma'naviy va madaniy merosining uzluksizligini ta'minlash to'g'risida g'amxo'rlik qiladi", - deyilgan 49-moddani kiritilishi madaniy merosimizgabefarq bo'lmagan barchani quvontirdi.

So'nggi yillarda ma'naviy va madaniy boylıklarimizni asrab-avalashga qaratilgan ishlar faol olib borilmoqda. Masalan, o'tgan yillar davomida Respublikamizda "Madaniy meros ob'yektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanish to'g'risida" hamda "Arxeologiya merosi ob'yektlarini muhofaza qilish va ulardan foydalanish to'g'risida"gi qonunlari qabul qilindi. Umumjahon madaniy va tabiiy merosni muhofaza qilish to'g'risidagi konvensiyada halqaro shartnoma imzolandi. Ushbu konvensiya doirasida Xiva, Buxoro, Samarqand va Shahrisabz shaharlari tarixiy markaz Yuneskonning umumjahon merosi ro'yhatiga kiritildi. Turizm va madaniy meros vazirligi va uning huzuridagi madaniy meros agentligi tashabbusi bilan 5-6 oktyabr kunlari Samarqandda ilk bor O'zbekistonda restovratsiya san'atini qayta tiklash, madaniy meros va madaniy yodgorliklarni asrashga doir dolzarb masalalar muhokama qilindi.

Tadbirda o'zbek xalqining boy tarixi va madaniyatini aks ettiruvchi noyob va nodir madaniy merosni asrab-avaylashni kuchaytirish haqida so'z yuritildi. Sohni raqamlashtirish, innovatsion va moddiy texnika bazasini mustahkamlash, jahonning ilg'or tajribalarini samarali qo'llash choralari kelishib olindi.

O'zbekiston Respublikasi bosh vazir o'rinbosari, turizm va madaniy-meros vaziri Aziz Abdulhakimov "Tarixiy obidalar faqatgina turizm ob'yekti emas, birinchi navbatda xalqimizning boyligidir, ularda millatning tarixi, madaniyati aks etadi"-degan edi.

Haqiqatdan ham, barcha tarixiy obidalar, yodgorliklar xalqimizning milliy boyligidir. Buyuk sohibqiron Amir Temur ham "Bizning kimligimizni bilmoqchi bo'lsang, qurgan imoratlarga boq" - deb bejiz aytmagan. Shuning uchun tarixiy, ilmiy, badiiy va o'zgacha madaniy qimmatga ega bo'lgan ayrim imoratlar, binolar, diqqatga

sazovar joylarni asrab-avaylash, har bir imonli va vijdonli kishining burchidir. Lekin so'nggi paytlarda madaniy yodgorliklardan turli maqsadda foydalanishlar avj olmoqda. Masalan, Samarqanddagi tarixiy bino qoldiqlarini buzib tashlash, qo'pol texnika vositalarini ishlatish, tarixiy obidalarni turli maqsadlarda foydalanish.

Horijiy sayyohlar bizning yurtimizga tarixiy yodgorliklarni, ma'naviy-madaniy ob'yektlarni, merosimizni, o'ziga xos milliy binolarimizni ko'rish uchun sayohatga keladi. Ularga qo'tidek bir xil imoratlarni ko'rishning ahamiyati yo'q. Shuning uchun milliy boyligimiz bo'lgan ma'naviy-madaniy merosimizni, milliy xususiyatlarni saqlagan obida va inshootlarni asrab-avaylamog'imiz, kelajak avlodga ham bus-butun qoldirish har bir ziyoli odamning oldidagi burchva majburiyatidir.

Vazirlar mahkamasining 2019 yil 18-oktyabrdagi 881-sonli qarori bilan tasdiqlangan "Moddiy, madaniy meros ob'yektidan foydalanish tartibi to'g'risida"gi nizomning 28-bandida davlat mulkida turgan moddiy-madaniy merosi ob'yektidan foydalanish:

-Moddiy-madaniy meros ob'yektlarini saqlash maqsadida faoliyat yuritayotgan jamoat birlashmalariga;

-Bolalar jamoat birlashmalariga;

-Nogironligi bo'lgan shaxslar jamoat birlashmalariga;

-Diniy tashkilotlarga berilishi mumkin deb keltiriladi. Lekin shunda ham foydalanish shartnomasi milliy-madaniy ob'yektlarni saqlash, ularga zarar yetkazmaslik, o'zgartirmaslik bo'yicha talablarni oz ichiga olgan bo'lishi kerak.

Umuman, tarixiy-madaniy meros, shaharlarimizga ko'rk va salobat bag'ishlash bilan birgalahqaro madaniy aloqalarni mustahkamlaydi. Xalq va millatlar haqidagi ijobiy fikrlarni shakllantirish, yoshlarda o'tmishda, ota-bobolarimizdan qolgan madaniy boylilarga hurmat- ehtirom tuyg'usini shakllantirish, milliy-madaniyatni yuksaltirishga munosib hissa qo'shish istagini uyg'otadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Sh.Mirziyoyevning "Halqaro baxshchilik san'ati festivali ochilishiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutqi". //Xalq so'zi, 2020 yil, 7-aprel.
2. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisining Axbarotnomasi 2001 yil, 9-10 son.
3. Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi. 21.04.2021 yil. 03/21/683/0375-son, 18.05.2022 yil.
4. Konstitutsiyaga kiritilgan o'zgartirishlar: Tarixiy, ma'naviy-madaniy va tabiiy meros davlat muhofazasidadir. daryo.uz
5. Ma'naviy meros. forum.oyina.uz
6. Мудрецы поднебесной. -Симферополь, Реноме, 1998 г.
7. Norqulov.D.T. Tarixiy madaniy-meros ijtimoiy falsafiy muammo sifatida.
8. O'zbek progressiv ijtimoiy falsafiy fikrlar tarixiga oid materiallar-Toshkent, Fan,

1959 yil.

9. Sara Nashadi Ba'zi davlatlarda madaniy-meros yo'qolib bormoqda m.aniq.uz
10. Tarixiy obidalar faqatgina turizm ob'yekti emas. xabar.uz
11. Tarixiy madaniy obidalar. <https://www.oqdaryo.uz>

